

Осврт – Софија Ивановић

ТЕРАСА АНЂЕЛА ЧУВАРА – КРСТО ШПОЉАР

Ова новела почиње тужним тоном, једном тужном сликом седмогодишњег дечака са поцепаним чарапама. Дечака затичемо усамљеног, изолованог, боље рећи заробљеног, на тераси како у сузама гледа живот на улици. Тужни тон се претвара у језиву мелодију, која ће се појачавати постајати још језивија, када сазнамо да он, гледајући све то, сав тај безбрижан живот који се одвија пред његовим очима, покушава да заборави на насиље коме је изложен. Није случајан избор седмогодишњег дечака, јер деца су најлепша и најчистија Божија створења; не знају за зло, невина су, искрена, никог не повређују намерно, ако уопште једно дете може било кога да повреди. Његова детиња душа није имала прилике да буде оно што јесте, он је приморан да прерано одрасте, упозна зло, беду, да буде сведок једне пропасти у коју води потреба за новцем и недостатак истог. Мајчин љубавник, Мирко, стално га је тукао без икакве кривице. Једина дечакова кривица је што уопште постоји. Да његов положај буде гори, није смео да се пожали мајци на батине које добија, јер је она увек на страни љубавника. Њено сопствено дете јој је терет, на њему је искаљивала сву огорченост, муку, бес и гађење према самој себи.

Мирко је блистао од задовољства након што би истукао дечака. Безбрижно и исцереног лица би пошао куда је кренуо оставши да се ваља у блату своје злобе и

поремећене психе. Био је страх и трепет за дечака, а његова мајка је чинила све само да је не остави. Уживао је у осећају надмоћи и искоришћавао га да обмане, намами дечаккову мајку у замку. Његове речи и дела су се косили, а да у њему нема ни мало љубави први је осетио дечак и покушао мајци да укаже на то. Она је у свом растројству гурала дечака од себе, говорила му да би боље било да га нема. Своје тело је давала свима, а душу је постепено губила под притиском стварности. Иако свесна да детету требају ствари, новац који би зарадила трошила је на Мирка и своје потребе. Бављење проституцијом је захтевало доста улагања, јер се мода стално мењала, а самим тим су и захтеви расли. Ипак, у њој је било љубави за дечака што се види у моменту кад му чита о Исусу и дечаку коме је Анђео чувар помогао, кад жели нешто да га научи. Тад се открива да она није потпуно застранила, промаља се осећај грешности и жеља да све престане и буде другачије. Причом о дечаку који је донео лек болесној мајци и, уз заштиту Анђела чувара, није ао у понор, жели да му укаже на значај доброте. Самим овим подучавањем показује да зна за батине које њен син добија од њеног љубавника иако дечак не прича о томе. Показала је да јој се срце слама због тога и жели да се то више не догађа. У души зна да њен син није заслужио батине, али мора да стане на Миркову страну како га не би изгубила. Свесна његове лажљивости и празних обећања, не може да га пусти, јер јој је једина сламка спаса.

У дечакову свест се урезало то да он није добар и још више продубило његове ране на души које непрестано крваре. Морамо обратити пажњу на мотиве терасе и

игре са црвеном лоптицом. Пре свега, тераса постаје његово стално пребивалиште, са терасе гледа живот који пролази мимо њега. Он је у некој врсти заробљеништва, а они који се непрестано крећу, ужурбаност, бука представљају оно што он у потаји жели. Сви ти људи, деца, сви они се на крају дана враћају у топле домове, онима који их воле, грле и пружају им све удобности и нежности којих је он лишен. Иако нигде није назначено да он жели бити део свега тога, поглед који му се често зауставља на суседној згради и колпортерима у послу јасно указује на то. Још једна чињеница иде у прилог томе да је његов поглед одраз ове жеље, а то је његова истовремена игра с лоптицом. Он се игра не скидајући поглед с улице и живота који врви. Та игра се претвара у механичке покрете, постаје једна монотонија коју више не можемо назвати игром. Такође, механички, научени покрети, који постају независна радња од његовог погледа, сведоче о томе да он, гледајући у оно што ћели, замишља да је тамо, да доживљава све што и ти људи. Ма колико био тужан због себе, у дубини душе се радује због тих људи. Радује се њиховој слободи и прихвата своје заробљеништво. Све наведено нас асоцира на Ива Ћипика и дечака приближава Ћипиковој Цвијети којој је прозор медијум ка ономе што жели, а монотono брисање прозора је паралелно игри с лоптицом нашег малог јунака.

Кад смо већ код асоцијација, не можемо да не споменемо Чеховљеве јунаке којима је живот често промашен, а они су и сами промашени људи којима су други уређивали живот и који су зависили од туђе милости. Ништа мање није важна паралела нашег јунака са јунаком Тургењевљевог Дневника сувишног човека. Јунаке обе приче

одликује сувишност, они као да никоме не требају, немају сврху постојања. Разлика међу њима је што наш дечак своју сврху проналази у томе да докаже да је добар, док Тургењевљев јунак остаје без сврхе и умире као сувишан човек. За сувишност, као што видимо, нису важне године, Тренутак у коме над дечаком надвладава детиња природа, кад се буди жеља за несташлицима је онај кад жели да пљуне колпортера по коси и то показује да он, упркос свему, остаје дете. Треба поменути још једну важну ствар, а то је утицај литературе на човека, у овом случају дете. Крсто Шпољар није први који се бави овом темом, пре њега су то, на другачији начин, чинили Стендал и Гистав Флобер. Кроз обраду ове теме, Шпољар покреће и питање вере у Бога и Анђеле, Његове изасланике. Такође се истиче дечија наивност и жеља да се буде прихваћен. Дечаково чисто срце, отворено за све, осим за Мирка, своју величину показује поверењем у дванаестогодишњу Хелу која је све само не искрена и добронамерна. Она га наговара на опасне ствари, манипулише њиме користећи његову веру у Анђела чувара. Охрабрује га да, изложивши се опасности, докаже да је добар и да неће пасти у понор. Наш мали херој, не слутивши њено лукавство, пристаје на то и са вером да ће га Анђео чувар заштитити, као и дечака из приче, покушава да пређе преко јако уског руба. Хелино задовољство због тога што ће имати разлог да га исмева пред другима је прекинуто у тренутку кад је схватила у колику га је опасност довела. Како обично бива, кривица долази тек пред опасношћу након већ учињеног. Њене сузе и вриштање сада му нису могли помоћи, а он их од страха за сопствени живот није ни чуо. Мислио је на мајку и обраћао се Анђелу чувару, молио га да, ако је он заиста

добар, не дозволи да падне. Желео је да буде попут дечака из приче и, на неки начин, успео у томе. Анђео чувар га је сачувао, није дозволио да се дечак теже повреди. Овим се шаље порука читаоцу да свако од нас има Анђела чувара који је увек ту, увек је са нама и штити нас.

Дечакова мајка је та која га је спустила на земљу. Тек пред опасношћу да изгуби сина, схватила је колико га воли и да не може без њега. Тај тренутак јој је освестио све што је пропустила, свака грешка је сада била пред њеним уплаканим очима и заривала се у њену душу. Ово освешћење, свест читаоца о њему, види се у немоћи која се истиче. Сад је стављена пред избор који ће је заувек пратити: син или Мирко. Реченица којом се новела завршава је веома важна па ћемо је навести, а затим освестити њен значај:

Гледао је залијепљених трепавица у њено сагнуто лице и чинило му се да све схваћа.

Њена сагнута глава, сузе које не може да задржи указују да је дошло до покајања и да је избор направљен. Растрзаности између сина и лажљивог љубавника је дошао крај. Смогла је снаге да се помири са својом бедом и немаштином и изабрала сина. Тај избор није јасно назначен, али из тога што се дечаку чинило да све схвата, можемо наслутити да је, упркос свему, изабрала њега занемаривши све остале муке. Схватила је, ма колико се мучили, заједно ће лакше поднети све муке. Није могла да се одрекне онога кога је родила, јер, ако загребемо дубље, њена потиснута подвешћу је увек гонила да се бори због свог детета. Наслућујемо, слика дечака припијеног уз

њена бедра је ту подсвест претворила у свест. Мајка и син су поново сједињени, а читаоцу је остављено да домашта шта се даље збивало са њима.

Важна ствар коју не би требало заобићи јесте мотив опраштања самој себи који произилази из новостечене свести. Изабравши сина, одлучивши да прихвати потиснуту подсвест као свест и жељом да надокнади, бар колико може, изгубљено, она започиње дуг и ни мало лак процес опраштања себи. Такође, признавање и прихватање сопствене кривице спадају у део процеса, „јер ако не признамо да смо криви и не прихватимо ту кривицу као нешто што нам је у том тренутку, у тренутку делања, изгледало као исправно, једино могуће, као једини избор који имамо, до опроштаја неће доћи, нећемо опростити себи и , и даље ћемо се грести, питати како смо могли. Мајка овог дечака није једина Шпољарова јунакиња која се бори да опрости себи. У новели Камен посљедњег отока имамо Марину која себи не може да опрости што је оставила Тома када му је била најпотребнија. Разлика између ове две жене, уједно и предност за дечакову мајку, јесте у томе што Марина нема прилику да покуша да исправи своју грешку, њено покајање, свест и признавање кривице не стварају прилику да се надокнади изгубљено, док дечакова мајка добија другу шансу да поправи ствари. Ове две новеле не доводи у везу само мотив опраштања себи, већ и један негативан аспект, је до изопачено примењивање силе на млађе и нејаке од стране старатеља, мушке фигуре, која треба да буде узор. Наиме, видели смо да дечака туче мајчин љубавник, а Маринина позиција је, иако је старија, можда и гора, „јер њој отац, који треба да буде узор,

удара шамаре само зато што је дошла после њега кући,, јер се он вратио раније него обично.

Ове две јунакиње, њихова судбина, болна егзистенција, као и дечаков живот, потврђују оно што сви већ знамо, али не ценимо довољно. Без породице, пријатеља, оних који нас прихватају и воле, ми смо често ништа, само олупине које свако одбаци чим му засметају. Човек је друштвено биће, а осудити га на самоћу и лишити љубави је крајње нехумано и нељудски.

О АУТОРКИ ОСВРТА

Софија Ивановић, рођена 29. октобра 1996. године у Крагујевцу. Дипломирани Филолог србиста, ускоро Мастер филолог србиста. Пише од малих ногу и има четири објављене књиге до сада: „Моћ љубави“ (2013), „Валцер срца“ (2015) „Игра судбине“ (2018) и „Нико и нико“ (2022).

Живи и ствара у Крагујевцу.